ՔԱՆԵՒԵՒԼԵՑԵՐԱՐԻ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—2030—ՇԱԲԱԹ—24—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ—Ն. Տ.—6—ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ—1877

ԳԱՅՄԱՆ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համր. 8 մէճ.
» » գաւառաց » 10 մէճ.
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 4 մէճ.
» » գաւառաց » 5 մէճ.

Փոխանցման տուրը մէկ անգամի համար 3 դուրուշ, երկու անգամի համար 2 դուրուշ, աւելի անգամներու համար զատ տակարկութիւն կըլլայ։

ԱՐԱՐ

ԼՐԱԳԻՐ

ԳԱՅՄԱՆ

Գուրս գացած լրագրոյ ճանըռ ծախքը խմրագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Գալաթիա Սանտըքճըլար Ճաւուշխի թիւ 198, Նօրօ խան, Մասխի գրասենեակը։

Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ահմէտ Մուխթար փաշա, որոյ կազի տիտղոսը չնորհուիլը ծանուցած էինք, նոր և մեծ յաղթութիւն մ'ալ տարաւ Ռուսաց վրայ։ Զորեքշաբթի առաւօտ, սեպտ. 21, Ռուսք Օսմանեան բանակին ձախ թեւն եղող եահնիլեր-Թեփէի, և կեդրոնին յառաջացեալ դիրքը կազմող Գըզըլ-Թեփէի վրայ յարձակեցան։ Մեծ պատերազմ մ'սկսաւ որ տասներեք ժամ տեւեր է։ Օսմանեան զօրքը Ռուսաց ամեն յարձակումներն ահագին կորստեամբ վանեց։ Ռուսաց զիւակներն երկրին երեսը ծածկած էին, կըսէ կազի Մուխթար փաշայի հեռադիրը։ Ռուսք Արփա—չայի կողմէն զօրաբաժին մը հանեցին, բայց այն ալ պարտեցաւ։ Վերջապէս Օսմանեան զօրքն յաղթանակաւ Թշնամին ետ մղեց մինչև Արփա-չայի եղերքը։ Ռուսք հինգ հազարի չափ դիակ թողուցեր են պատերազմի դաշտին վրայ։

Արդէն քանի մ'օր առաջ Ռուսաց Նախիջևանի կողմէն ըրած զինուորական մէկ շարժումն ալ ետ մղուած էր, և իսմայիլ Հագդի փաշա ալ երևանայ կողմը փոքր յաղթութիւն մը տարած։

Ռուսաց այս անյաջողութիւններուն պատճառներն ուշադրութեան արժանի են։ Նոյն իսկ Ռուսիոյ կուսակից Լա Ֆռանս լրագրին զինուրական թղթակիցն այս մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ։ Ասիոյ կողմէ Ռուսաց յարձակումն արդէն վերջացած, Եւրոպիոյ յարձակումն ալ վերջանալու մօտ կըհամարի։ Ռուսք թեւ բլեվնա առնուն, Շիբկայի մէջ դիմադրեն, Շումնուլի բանակը մինչև բերդերը մղեն, կամ իրենք յաղթուելով առած տեղերնին ալ կորուսանեն, պատերազմն այս տարի չը պիտի կրնայ վերջանալ, մանաւանդ որ ձմեռն ալ կը մօտենայ։ Ասկէ մինչև ամիս մը, կամ Ռուսիոյ բանակն յաղթող երևնելով Պուլղարիոյ մէջ դըրաւած տեղերն ամրութիւններու մէջ պիտի ձմերէ, կամ յաղթուելով Ռուսմանիա պիտի անցնի և միայն ամուր կամուրջի դըւխները պիտի պահէ Պուլղարիոյ կողմը։

"Եւրոպիոյ համար մեծ զարմանք եղաւ, կը յարէ Լա Ֆռանսի թղթակիցը, ո՛չ թէ Թուրքիոյ յաղթութիւնն՝ որ կրնար պատահիլ, այլ դիմադրութիւնը. քանզի Եւրոպիոյ մէջ սովորական եղած էր Թուրքիա հոգեվարք համարիլ։ Այս սխալը կրնայ տակաւին չնչուած չըլլալ, բայց պատերազմական դէպքերն 'ի մօտոյ սեւնողները զայն վաղուց 'ի վեր ճանչած և ուղղած են։ Թուրքիա առողջ և բարեկարգ չկրնար ըլլալ, բայց իւր ասկն ալ վերջին աստիճան տկար է բարոյական ծանր հիւանդութիւններով։ Երկու ոսոխք՝ չունչը կտրած երկու ըմբիշներու կընմանին, որք զիրար կը հարուածեն, բայց մին զիւրը տապալելու անկարող է։ Ռուսիոյ անակնկալ տկարութիւնն Եւրոպիոյ ուշադրութեանն արժանի կարևոր խնդիր մ'է. ինչո՛ւ համար զինուորական առաջին կարդի տերութիւն մը, որ մարդոյ կողմէ ամենէն հարուստն է, պէտք եղած միջոցին բաւական զօրք չկրնար հանել. ինչո՞ւ համար Ռուսաց բանակներն, որք կրակի առջև այնչափ տոկուն են, կը յաղթուին։ Իրենց պարտութեան պատճառները Գաղղիացւոյմէ աւելի ծանր և խորին են, քանզի բացարձակ դրութեան հետևանքն են։ Ռուսերէն չատերը կը ճանչեն զայս և կը ցաւին։ Ռուս սպայք կէս յեղափոխական լեզուաւ մը գառնափէս կը դանդատին իրաց այս վիճակէն, որուն Ռուսիոյ ազդն և զինուորները պատասխանատու չեն։

Ռուսաց բանակին բարձր աղնուապետական և հասարակ սպայից ու զինուորաց մէջ ներդաշնակութիւնը խզուած է. այս վերջնոց ատելութիւնն առաջիններուն հպարտութեանը կըհատասարի։ Աղնուապետականաց զեղխ ոչնչութիւնն՝ հասարակ սպայից և զօրաց անձնուրացութիւնը կը ձանձրացնէ։ Այս ալ Ռուսական ազգը տագնապեցնող կրկին հատատութիւմ պատկերն է, որոյ վրայ հիմնական բարենորոգում պիտի դայ բարձրէն սկսելով, առանց որոյ յեղափոխութիւնն անհրաժեշտ է։ Այս հընդամենայ պատերազմին յիսուն տարուան խաղաղութեան չափ Ռուսաց աչքը բացաւ։ Ազբքանդը կայսեր խաղաղասիրութեան և Կորչաքոֆ իչխանին ճարպիկութեան հակառակ, Ռուսիա չկրցաւ խնայուիլ թէ՛ երմտական և թէ՛ զինուորական նկատմամբ ճնշտակար պատերազմէ մը, որ սխալ ըմբռնում և սոսկալի տեղեկագրութեանց հետևանքն եղաւ։ Եթէ Ռուսիա անկատար երեսփոխանութիւն մ'ալ ունենար, այսպիսի եղելութիւն մը կրնա՞ր կարելի ըլլալ։ Ներկայ պատերազմը տարիէ մ'ի վեր պատրաստեցաւ Փիշնեֆի մէջ զօրք դումարուելով, և հինգ ամիսէ 'ի վեր հրատարակուած է։ Պատրաստութիւնները խիստ դանդաղ եղան։ Թանկագին ժամանակ կորսուեցաւ բանակցութիւններով և բանակութիւններով։ Ռուսիոյ երկաթուղիները բաւական չեն, այսու ամենայնիւ Մոլքէ մ'երեք շաբաթի մէջ կրնար երկու հարիւր հազար զօրք դումարել, մինչդեռ Ռուսիոյ յամր պատրաստութիւններուն պատճառաւ Թուրքիա ալ կրցաւ պատրաստուիլ։ Ռուսք իրենց հետ բաղդամ անօդուտ կահ կարասիք կը բերեն. Ռումանիոյ երկաթուղիներն երկու օր միայն կայսեր կարասիքը փոխադրեցին։ Սպայներ, հարիւրապետներ անգամ երեք չորս կառք կարասի կը բերէին։ Ռումանիոյ մէջ բնակութիւնն ալ ոչինչ նուազ ընտսական եղաւ, քանզի Ռուսք հոն կապուտ մը դուռն գեղեսութեանց և հեշտութեանց ասպարէզ։

Ռուսին երասանկին երբոր քիչ մը թայլ արուի, բնութեան վիճակին կը վերադառնայ, և իւր ժուժկալութիւնը չուայտութեան կը փոխուի։ Անդուլ անդադար ոգելից ըմպելեաց գործածութիւնը՝ տիրող մոլութիւն մ'եղած է՝ ոչ թէ սոսկական զինուրաց, այլ Ռուս իշխանաց, զօրավարաց և սպայից վրայ։ Կայսեր կենաց օղի կը խմուի, բայց խմուածը միշտ օղի է։ Այս է ահա Ռուսաց բանակին հաւատարիմ մէկ նկարագիրն, որոյ դէմ եթէ մեր երևակայութեան մէջ Օսմանեան զօրաց և սպայից՝ բաց 'ի քանի մը բացառութիւններէ՝ ժուժկալութիւնը, կրօնքի՝ տերութեան և հայրենեաց պաշտպանութեան համար մեծադոյն մասին անկեղծ համդուրմը, կամ նոյն իսկ ըստ ոմանց մոլեռանդութիւնը, Ռուսաց չուայտութեան հետ բաղդատելով, զարմանք չէ որ Օսմանեանք յաղթող երևնեն և միւսներն յաղթուին։ Զարմանք չէ որ Նիքօլա մեծ դուքսը Բլեվնայի վրայ յարձակումէն առաջ Օսմանեան ամրութիւնները կայսեր ցուցընելով մեծաբանութեամբ "Բլեվնա Թուրքաց Սեւաստը պիտի ըլլայ" ըսէ, և դրեթէ ինք գտնէ հոն իւր Սեւաստոնը։ Կրիվիցայի ամրոցը տակաւին Ռումինաց ձեռքն է, սակայն անոր մէջ գլուխը ծակէն դուրս հանողը դիտատեսոտ կինայ՝ մերձակայ աւերի բարձր Օսմանեան ամրոցէն նետուած գնտակներով։

Ռուսաց պարտութիւններն Եւրոպիոյ խաղաղութիւնն ապահովեցին, կամ ըստ Պ. Տը Պիսմարքի ընծայուած խօսքի մը՝ Եւրոպա գո՞նէ յիսուն տարի Ռուսիոյ հետ պատերազմելու վտանգէն աղատեցաւ, մինչդեռ դրեթէ ստոյգ է որ Ռուսիոյ յաղթանակները կրնային զՕնգլիա և զԱւստրիա ապստրէղ իչխեցնել իրենց չահերը պաշտպանելու համար։

———

Ամառամուկ կազի Ահմէտ Մուխթար փաշային հոկտ. 4 թուով հեռագիրն, որով վերջին ճակատամարտին նկարագիրը կընէ։

"Երեկ առաւօտ, դեռ նոր լուսնալ կ'սկսէր, տեսանք որ թշնամին մեծ զօրութեամբ յառաջ կուգար դէպի եահնիլերի բլուրներն, որք մեր պատերազմական դիծին ձախ թեւը կազմէին։ Իսկոյն պատերազմի համար հարկ եղած անօրէնութիւններն ըրինք։

"Թշնամին մեր ձախ թեւին դէմ ուղղած յարձակողական շարժումը ծածկելու համար՝ Գըզըլ Թեփէի բլուրը ռմբակոծել սկսաւ, որ մեր բանակի կեդրոնին յառաջացեալ դիրքը կը կազմէ։

"Ցերեկ կէսօրէր վրայ, որ այն դրիւց կը հրամայէր, թշնամւոյն ռմբակոծութիւնը պատասխանելով՝ թնդանօթի կռիւ մ'սկսաւ։

"Քիւչիւք եահնիի բլուրն, որ մեր ձախ թեւին ծայրն էր, վեց վաշտ զօրք կար Գարուտան Մէհմէտ փաշայի հրամանին ներքև. Պէօյիւք եահնիի բլրին ստորոտն ալ քանի մը գունդ զօրք դրուած էր, որք Քիւչիւք եահնիի հետ հաղորդակցութիւն ունէին։

"Քիւչիւք եահնիի դէմ Ռուսաց յարձակումը սաստկանալով, Պէօյիւք եահնիի զօրագունդերը դէպի Քիւչիւք եահնի քաշուեցան, և այսպէս առաջին բլուրը թողուեցաւ։

"Ս. յս միջոցիս երկու կիսաբաժին, մին Հաճի Բաշիտ փաշայի և միւսն Հասան Քիաղիմ փաշայի հրամատարութեամբ, երկու տարբեր ճանբէ դէպ 'ի եահնիլերը քալել սկսան, մինչդեռ Ահմէտ Ֆաղիլ փաշա ալ վէզիրնքէօյի կողմէն կը քալէր։

"Ռուսք քանիցս անդամ յարձակումը րնդհատեցին Քիւչիւք-եահնիի բլրին դէմ, բայց միշտ ետ մղուեցան մինչև բլրին ստորոտը գահավիժելով և երկիրը դիակամբք ծածկելով։ Սոյն միջոցին Բաշիտ փաշայի, Ահմէտ փաշայի և Ֆաղիլ փաշայի զօրագունդերն Քիւչիւք-եահնիի դէմ յարձակող զօրաց ուժ տալու եկող Ռուսական զօրագունդերուն վրայ յարձակեցան այլ և այլ կողմէ, և այսպէս պատերազմը սաստկացաւ։ Թըշնամին հինգ վեց վաշտ հետևակ և երկու գունդ ձիաւոր զօրօք դրաւեց Ալաճա-Տաղի գագաթն, որոյ վրայ յեցած էր մեր ալ թևն Արփա-Չայի կողմէն։

"Ես ալ մէկ կողմէ թնդանօթաձիգ զօրաց հրամանատար Լիվա Հիւսէյին փաշան և Լիվա Շեվքեթ փաշան և միւս կողմէ Իսլրահիմ պէյ զնդապետը ղրկեցի բանական զօրութեամբ, որպէս զի թշնամին Ալաճա-Տաղէն վանելով, իրենք գրաւեն այն լեռը։

"Հինգ ժամու կէս կռուէ ետև, Ռուսք չկրնալով մեր զօրաց բուռն յարձակումներուն դիմանալ, Ալաճա—Տաղին գագաթէն ու բոլորտիքէն վանեցան և մինչև Արփա-Չայի եղերքը հալածուեցան սուինի հարուածքը ներով և հրացիններուց գնտակներով ու ռումբերով։

"Ուրիշ կէտի մը վրայ ալ Հաճի Բաշիտ, Հասան Քիաղիմ և Ահմէտ Ֆաղիլ փաշաներուն գունդերը կրկին կրկին յարձակումներով կետս ընկերը-

Ներկայ պահքում իւր դաժան հալածանքին ենթարկեց նաև մեր ազգային հոգեւորականութիւնը։ Ամենայն կիրակի եւ տօնական օրերում ամբողջ ամիսներ շարունակ ոստիկանական պահակներ են կանգնեցրել եղել եկեղեցիների դռների առաջ, որպէսզի ոչ ոք չհամարձակուի մտնել եկեղեցի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ

Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի Հանրային խորհուրդ

Գլխավոր խմբագիր Ա. Ի. Ալիխանյան

Պատասխանատու քարտուղար Ա. Ա. Ղազարյան

Հասցե՝ Երևան, Աբովյան 3, Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի Հանրային խորհուրդ

Հանրագիտարանի 16 հատորից բաղկացած առաջին հրատարակության (1931–1940) հատորների վաճառքի գները

Հատորի համարը	Տպաքանակը	Գինը	Ընդամենը
1	30000	2176	1000
2	25000	2326	1000
3	10000	2902	1000
4	10000	3682	1000
5	10000	3769	1000
6	10000	4044	1000
7	10000	4109	1000
8	10000	4573	1000
9	10000	4686	1000
10	10000	4912	1000
11	10000	5162	1000
12	10000	5187	1000
13	10000	5187	1000
14	10000	5187	1000
15	10000	5187	1000
16	10000	5187	1000

Հանրագիտարանի 16 հատորների վաճառքի գները (տասնյակ հազարավոր տպաքանակով) 1-ին հրատարակության (1931–1940) հատորների համար

Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի Հանրային խորհրդի նախագահության որոշմամբ

Գլխավոր խմբագիր Ա. Ի. Ալիխանյան

Պատասխանատու քարտուղար Ա. Ա. Ղազարյան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՆՈՐԹ ԲՐԻԹԻՇ ԵՒ ՄԵՐՔԱՆԹԻԼ
INSURANCE COMPANY
ՀՐԱՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՑ ՀՒՐՀԱՆԳ ՄԵՐՔԱՆԹԻԼԻ

ASSURANCE COMPANY
ՆՈՐԹՀԵՐՆ

Ընկերութեան հաստատեալ կապիտալ 30,000000
Ընկերութեան ներկայ վճարեալ կապիտալ 15,0000
Ընկերութեան պահեստի ֆոնտ 25,0000
Ընկերութեան ընդհանուր ապահովագրութիւններ 280,000—350,000
Հրդեհներ տարի 1873ի 2,51,000

Ընկերութեան հաստատեալ կապիտալ 2,000000
Ընկերութեան վճարեալ կապիտալ 1,030,744—1,290,744
Ընկերութեան պահեստի ֆոնտ 250,000
Ընկերութեան ընդհանուր ապահովագրութիւններ 917,178
Հրդեհներ տարի 1873ի

Ընկերութիւնս կ՚ապահովագրէ ամէն տեսակ շէնքեր, կահ-կարասի, ապրանքներ, գործարաններ, գոմեր, ցորենի շտեմարաններ, նաւեր եւ նաւերու բեռներ, ցամաքի եւ ծովու վրայ փոխադրուելիք ապրանքներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ ձիեր, եզներ, կովեր, ոչխարներ, խոզեր, ուղտեր, էշեր եւ այլն։

Ընկերութիւնս կ՚ապահովագրէ ամէն տեսակ շէնքեր, կահ-կարասի, ապրանքներ, գործարաններ, գոմեր, ցորենի շտեմարաններ, նաւեր եւ նաւերու բեռներ, ցամաքի եւ ծովու վրայ փոխադրուելիք ապրանքներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ ձիեր, եզներ, կովեր, ոչխարներ, խոզեր, ուղտեր, էշեր եւ այլն։

Ընկերութեան գործակատարներ՝
ՏԱՐԱՅԵՆ ՏԱՐԱՅԵՆՑ ԵՒ ՈՐԴԻՔ
Ընկերութեան գործակատարներ՝
ՏԱՐԱՅԵՆ ՏԱՐԱՅԵՆՑ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

Ընկերութեան գործակատար՝
ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Ընկերութեան գործակատար՝
ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Ընկերութեան գործակատար՝
ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ
Ընկերութեան գործակատար՝
ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Ընկերութեան գործակատար՝
ՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Ընկերութեան գործակատար՝
ՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Ընկերութեան գործակատար՝
ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Ընկերութեան գործակատար՝
ՍԱՐԳԻՍ